

Kielemme käytäntö

Ylioppilaskirjoitusten äidinkielen kokeen kielivirheistä

Seuraava kirjoitus perustuu kolmen viime vuoden aikana ylioppilastutkintolautakunnan jäsenenä tekemiini huomioihin, jotka eivät kuitenkaan ulotu Itä-Suomen eivätkä Pohjanmaan kouluihin. Kun Virittäjässä äskettäin on julkaistu prof. Aarne Anttilan kirjoitus, joka koski aineiden rakennetta ja tyyliä, rajoitan esitykseni varsinaisiin kielivirheisiin.

Karkeita murteellisuuksia esiintyy ylioppilasaineissa verrattain harvoin, kuten luonnollista onkin. Eräs opettaja, jonka oppilaan kirjoituksessa oli seuraava lause: »Runoilija on onnellinen, *karehdin* häntä», olikin reunaan merkinnyt seuraavan huomautuksen: »Pitipähän tuokin kumma kerran elämässäni nähdä!» — Ikäviä virheitä ovat myös Uudenmaan murteiden mukaiset supistumattomat muodot yleiskielen supistuvista verbeistä, esim. sellaiset kuin »korttia *pelaen*». Länsisuomalaisella alueella saattaa esiintyä erehdyksiä astevaihtelutapauksissa, olenpa tavannut sellaisen muodon kuin *lauttalla* opettajan hyväk-

symänäkin. Useammin pilkistää murre ja puhekieli kuitenkin esiin jonkin alatyylisyydessään koomilliselta vaikuttavan sanonnan muodossa, kuten esim. seuraavassa lauseessa: »Matematiikassahan tarvitsee hallita vain viiden kirjan sisällys, kun taas reaalikokeessa *kuinka ja monen*.»

Taivutusmuodoissa yleensäkin ei varsin suurta virheellisyyttä esiinny, enkä katso tässä tarpeelliseksi ottaa esille kuin joitakin tapauksia, joissa opettajakaan ei ole virhettä huomannut. Virheellisiä ovat tietenkin sellaiset muodot kuin »vuorten *laeilla*» ja »syrjäisissä *sopeissa*», koska nämä sanat ovat *e*-vartaloisia, joten loppu-*e* sulautuu monikon tunnukseen. — Korjaamattomina on esiintynyt myös sellaisia monikon 2. genetiivin muotoja kuin *oikeusten*, *vapausten* (pro: *oikeitten*, *vapauitten*). Partitiivista saatava konsonanttivartalo, josta mon. 2. gen. muodostuu, kuuluu *oikeut-*, *vapaut-*. Sen sijaan mon. 2. gen. esim. sanoista *poikkeus* ja *tapaus* kuuluu *poik-*

keusten, tapausten. Edellämainittujen oikeutten ja vapautten -muotojen sijastahan tietysti olisi ollut luonnollisempaa käyttää mon. 1. gen. muotoja *oikeuksien* ja *vapauksien*, koska muodot *oikeutten* ja *vapautten* tuntuvat vanhahtavilta. — Kuten Setälä Suomen kieliopissaan (78,4) huomauttaa, sellaisilla *i*-vartaloisten substantiivien mon. partit. muodoilla kuin *pappeja*, *ristejä* ei ole vastaavia mon. 1. gen. muotoja, joten virheellisiä ovat sellaiset silloin tällöin esiintyvät muodot kuin *nukkejen*, *intressejen* (pro: *nukkien*, *intressien*).

Vierasperäisten sanojen kirjoittamisen suhteen eivät kaikki opettajat vieläkään näytä huolehtivan yleisesti hyväksytyyn kirjoitustavan noudattamisesta. Esiintyyppä sellaisiakin tapauksia, että opettaja on kirjoitustavat *inflaatio* ja *inflatorinen* merkinnyt virheelliseksi. Aineissa on esiintynyt sekä vanha kirjoitustapa *faneeri* että uusi *vaneri*. Jälkimmäisen on eräs opettaja merkinnyt virheelliseksi.

Välimerkeistä olisi paljonkin sanottavaa, mutta rajoitan huomautukseni eräisiin tärkeihin, lausejakoa koskeviin tapauksiin, joista koulukieliopit eivät anna nimenomaisia ohjeita.

Paha, mutta ylioppilasaineissa jo onneksi harvinainen virhe on pää- ja sivulauseen erottaminen eri virkkeiksi esim. seuraavaan tapaan:

Kun kysyin, oliko hän sairas. Hän vastasi kieltävästi.

Mutta vähän toinen on asia silloin, kun päälause käy edellä ja seuraava sivulause sisältää melko irrallisen lisäyksen. Varsinkin vapaa pakinatyyli irrottaa tällaisen sivulauseen useasti eri virkkeeksi, minkä vuoksi ei ylioppilaskokelaallekaan vastaavanlaisessa tapauksessa pitäisi lukea kovin pahaksi virheeksi esim. seuraavanlaista lausejakoa:

Jos kehitys menee samaan suuntaan, joutuvat monet luonnonkauneutemme tuhon omiksi. Mikä olisi sangen valitettavaa.

Useimmin virheellistä lausejakoa esiintyy siinä muodossa, että yhteenkuuluttomia päälauseita kytketään samaan virkkeeseen ja käytetään pilkkua pisteen asemesta:

Väkiluvun karttuessa maa ei enää kykene antamaan kaikille toimeentuloa, näin on nykyään asianlaita esim. Italiassa (pro: — — —). Näin on nykyään — — —).

Mutta tietysti on myös tapauksia, joissa kaksi tai useampiakin ajatuksetaan läheisesti yhteenkuuluvia päälauseita asyndeettisesti liittyy toisiinsa samassa virkkeessä. Aiheettomalta tuntuu sen opettajan menettely, joka olisi tahtonut pistettä käytettäväksi pilkun sijasta esim. seuraavissa tapauksissa:

En vaadi ketään yhtymään omaan mielipiteeseeni, esitän vain oman kantani.

Tilanne työttömyyden alalla ei ole parantunut, päinvastoin se on pahentunut.

Ensiksi mainitun vaiheen aikana kuu on kokonaan pimeä, sitä ei näy lainkaan.

Seuraavassakin tapauksessa, jossa sama korjaaja niinikään olisi tahtonut molemmat pilkut vaihdettaviksi pisteeseen, myönnämme hänen olevan oikeassa vain jälkimmäisen pilkun suhteen:

Teollisuus ei tule toimeen yksinomaan raaka-aineella, se tarvitsee myös käyttövoimaa, oma teollisuutemme käyttää etupäässä koskivoimaa.

Kehittymättömän kirjoittajan havainnollinen tuntomerkki on seuraavanlainen suoran esitystavan ja lainausmerkkien käyttö:

Aurinko polttaa laidunmaat, ja siitä syystä herää kysymys: »Onko kaikki nurmet kynnettävä uudelleen?»

Naiivin vaikutuksen tekee myös haalistuneiden kuvallisten sanontatapojen asettaminen lainausmerkkeihin esim. seuraavaan tapaan:

Me nautimme matkasta »täysin siemauksin».

Kirjoittaja, joka osaa käyttää kaksoispistettä muuallakin kuin lainatun lauseen ja luettelon alussa, sitä vastoin tuntuu keskitasoa kehittyneemmältä Esim. näin:

Ilmassa oleva hiili tulisi vähitellen kokonaan käytetyksi, ellei luonnossa olisi yhteyttämisen vastakkaisilmiötä: hengitystä.

Valitettavasti kuitenkin on paljon kirjoittajia, jotka eivät osaa edes erottaa kaksoispistettä ja puolipistettä toisistaan, vaan kirjoittavat esim. näin:

Puolueessa taisteli vallasta kaksi suuntaa; mallilliset ja jyrkät ainekset.

Mökki oli kuin mummo itse; vanha, harmaa ja ränsistynyt.

Lauserakennettakin tarkastaessani kohdistan huomion vain eräisiin lause-tyyppeihin, joihin virheitä pyrkii pujahtamaan kaikkein useimmin.

Väärin sovellettu predikaatin ja subjektin kongruenssisääntö aiheuttaa usein yksipersonaisenkin *olla*-verbin käyttämistä monikossa:

Sateenkaaressa *ovat* kaikki värit punaisesta violettiin [po.: *on* kaikki värit].

Aikaihmisellä *ovat* jo paljon suuremmat mahdollisuudet huolehtia terveydestään [*on* — — — mahdollisuudet].

Toimettomuudesta *ovat* omat seurauksensa [*on* omat seurauksensa].

Tässä samassa erikoismerkityksessä käytetyillä *olla* ja *tulla*-verbeillä ei myöskään ole passiivia, joten seuraavat rakenteet ovat virheellisiä:

Maassa *on oltava* ravintoaineita [po. joko: Maan *on oltava* ravintopitoista tai: Maassa pitää olla ravintoaineita].

Meistä *on tullava* yksimielinen kansa [joko: Meistä täytyy tulla yksimielinen kansa tai: Meidän on tullava yksimieliseksi kansaksi].

Rakenteet, joissa monikon partitiivissa oleva predikaatintäyte ilmaisee lajia, piiriä tms., sisältävät usein tarpeettomasti *eräs* tai *yksi*-sanan, joka monesti vielä sijoitetaan outoon paikkaan. Seuraavista esimerkeistä nämä sanat siis tarpeettomina voidaan poistaa:

Nykyaikaisen yhteiskunnan *yksi tärkeimpiä piirteitä* on — —

Tämän politiikan *eräs päätavoitteita* on — —

Yksipersonaisesti käytetyn *on*-verbin ohella sitä vastoin selvyys saattaa vaatia edellämainittuja sanoja, sillä esim. lause »Hänellä on pitäjämme suurimpia tiloja» jää ilman *yksi* tai *eräs*-sanaa epä-täsmälliseksi, jos nim. on kysymys vain yhdestä tilasta.

Pitää -verbin käyttö seuraavaan tapaan on leimattava virheelliseksi:

Toiset pitivät häntä ikäänkuin yläpuolellaan tietoihin ja kykyihin katsoen [po. etevämpänä, t. heidän yläpuolellaan olevana].

Maalaiset tuntevat tuskin kaupunkilaisten pitävän heitä omalla tasollaan [vertaisinaan].

Koska *pitää jostakin* on intransitiivinen, ei sen passiivin partisiippiä voida käyttää substantiivin määräyksenä, sillä sellaisen merkitys pyrkii sekaantumaan *pitää* -verbin toisiin merkityksiin.

Nämä esitelmät ovat hyvin pidettyjä. [Rakenne on oikea vain jos tarkoitetaan esitelmien pitämisen tapaa, muutoin on sanottava esim.: hyvin suosittuja].

Useat peräkkäiset genetiiviattribuutit voivat hämmentää lauseen ajatuksen, ellei sitä sopivalla tavalla selvennetä.

Tällaisena keinona Setälä (Lauseoppi 50, VII) mainitsee yhdyssanan muodostamisen objektiivisesta genetiivistä ja pääsanasta. Siis esim.:

Suomalaisen jumalanpelkoa ja ahkeruutta on usein ylistetty [ei: suomalaisen Jumalan pelkoa].

Aina ei tällaisen yhdyssanan muodostaminen kuitenkaan ole mahdollista tai riittävää, vaan usein täytyy genetiiviattribuuttien väliin lisätä selventäviä sanoja:

Tappiot, joita Kustaa Vaasan kirkon omaisuuden riisto maallemme tuotti — — — [joita Kustaa Vaasan *toimeenpanema* kirkon omaisuuden riisto].

Silloin on valtion teatterielämän edistäminen elimellisessä yhteydessä valtion yleisen kansanvalistustyön tukemiseen. [Silloin on valtion *toimesta tapahtuva* teatterielämän edistäminen elimellisessä yhteydessä valtion *harjoittamaan* yleisen kansanvalistustyön tukemiseen].

Korjaus voidaan eräissä tapauksissa suorittaa myös lauseen rakennetta muuttamalla:

Tämä tutkija pitää hallituksen eduskunnan hajotusoikeutta erittäin tärkeänä [— — — pitää hallituksen oikeutta eduskunnan hajottamiseen — — —].

Samaa keinoa voidaan käyttää korjattaessa rakennetta, jossa yhteen kuuluvien sanojen erilleen joutuminen on hämmentänyt lauseen ajatuksen:

Klingspor antoi joukoilleen perään-tymiskäskyn Pohjanmaalle saakka [käskyn perääntyä Pohjanmaalle saakka].

Ei ole uskomisen aihetta hänen uniinsa [ei ole aihetta uskoa hänen uniinsa].

Eräs attribuuttirakenteissa esiintyvä nurinkurisuus on vielä pääsanana ja attribuutin epäasianmukainen vaihtaminen.

Maanviljelystä haittaa myös lyhyt kesä [kesän lyhyys].

Suomelle olisivat sulkeutuvat puutavaramarkkinat kohtalokas asia [olisi puutavaramarkkinoiden sulkeutuminen].

Tästä taas välillisesti johtuu vaikeutunut vienti ja tuonti [viennin ja tuonnin vaikeutuminen].

Toisinaan vähäiset lumipeitteet haittaavat tukinajoa [lumipeitteen ohuus].

Edellisiin verrattava on seuraava esimerkki:

Suurten kansainvaellusten seurauksena olivat vanhat sivistysvaltiot hävinneet [seurauksena oli ollut vanhojen sivistysvaltioiden häviäminen].

Samoin:

Matematiikkaa lukiessaan joutuu harjoittamaan voimansa paljon pienemmälle alalle [joutuu paljon vähemmän harjoittamaan voimiansa].

Temporaalirakenteen yleisimpänä virheenä on suffiksillisen nominaalimuodon saama väärä viittausmerkitys:

Haavoittuneen tuskat lisääntyivät vielä saadessaan osakseen tyylyttä ohikulkijain puolelta [hänen saadessaan osakseen].

Valtavan jäämassan kulkiessa se kullitti kallioperää [Valtava jäämassa kulkiessaan kulutti].

Muidenkin suffiksilauseiden käytössä esiintyy tällaista epätasällisyyttä. Voipa esim. seuraavanlaisen rakenteen tavata korjaamattomana:

Vaateituksen tulee olla omaa itseään varten eikä muita ihmisiä varten [sen käyttäjää itseään varten].

Temporaalirakenteessa ei voi käyttää partitiivisubjektia niinkuin partitiivirakenteessa:

Sulamista edelleen tapahtuessa syntyivät poikkiharjut [Sulamisen jatkuessa].

Työpaikkoja jaetaan niitä ilmaantuessa [kun niitä ilmaantuu].

Muodollisesti oikeankin temporaalirakenteen saattaa asialliselta kannalta usein asettaa kyseelliseksi:

Kirkko piti lujasti kiinni siitä, että maapallo oli avaruuden keskus muiden taivaankappaleiden kiertäessä sitä [ja muut taivaankappaleet kiersivät sitä].

Kovin ajattele mattomasti on tempo-raalirakennetta käytetty seuraavassa opettajan sellaisenaan hyväksymässä rakenteessa:

Ehkä emme illalla maata mensesämme enää herää huomenen koitteessa.

Appositio- ja adverbiaalirakenteissa on viittausmerkityksen epätasällisyys yhtä yleinen virhe kuin temporaalirakenteissa. Nämä määräyksetkin yleensä viittaavat lauseen subjektiin, joten seuraava rakenne on oikea:

Maassa vallitsi sodan jälkiseurauksena ankara nälkä.

Mutta väärin on rakennetta käytetty jo seuraavassa:

Lamakaudelle ominaisena ilmiönä ulkomaankauppa supistuu [po. Lamakaudelle ominaisena ilmiönä on, että ulkomaankauppa supistuu tai: Lamakaudelle ominaisena ilmiönä on ulkomaankaupan supistuminen (koska lamakauden ilmiönä ei ole ulkomaankauppa, vaan sen supistuminen)].

Heinäsatto jäi normaalia pienemmäksi aiheutuen loppukesän kuivuudesta [— — mikä aiheutui loppukesän kuivuudesta].

Apposition asemassa on esim. sellainen 2. inf. instruktiivi kuin *johtuen*, jota kuitenkin yleisessä kielenkäytössämme viljellään hyvin vapaamielisesti, niin että opettajatkaan eivät yleensä korjaa esim. seuraavanlaisia rakenteita:

Unen luonteesta johtuen se ei voi ennustaa tulevia tapahtumia [Unen luonteesta johtuu, että se ei voi ennustaa, tai: Luonteensa johdosta uni ei voi ennustaa — —].

Johtuu -sanana puheena ollessa huomautettakoon, että tätä sanaa on ruvettu väärin käyttämään *riippuu* -sanankin tehtävissä, nähtävästi siinä luulossa, että *riippuu* -sanana käyttäminen aina on epäsuomalaista. Kokonaan väärin on *johtuu* -sanaa käytetty seuraavassa virkkeessä:

Seikka, että näemme kuun milloin puolikkaana, milloin kokonaisena, johtuu siitä, miten suuren osan auringon valaisemasta osasta kuun pintaa voimme nähdä. [Korjattuna: Se seikka, näemmekö kuun puolikkaana vai kokonaisena, riippuu siitä, miten suuren osan jne].

On jo melkoisen omituista, ettei asianomainen opettaja ole moisessa lauserakenteessa huomannut muuta vikaa kuin tautofoniaa sanojen *osan* ja *osasta* toistamisen johdosta.

Väärin on *johtuu* -sanaa käytetty myös seuraavissa tapauksissa:

Usein johtuu ihmisen terveys siitä, millaisena se on peritty vanhemmilta — [johtuu siitä, että se on peritty tai: riippuu siitä, millaisena se on peritty].

Tahtomme laatu johtuu osaksemme tulleesta kasvatuksesta [riippuu osaksemme tulleesta kasvatuksesta; *johtuu* on oikea vain siinä tapauksessa, että »tahtomme laatu» edellytetään etukäteen tunnetuksi].

Kuinka hatarasti ja epätasällisesti apposiitiota sallitaan käytettävän, siitä näytteeksi seuraava valikoima, joka sisältää yksinomaan opettajien sellaisinaan hyväksymiä lauserakenteita:

Jo nelivuotiaina alkavat poikien ja tyttöjen harrastukset suuntautua eri tahoille.

Mekaaniset rakennelmat ovat 9—10 -vuotisina poikien mieliharrastuksia.

Naispuolisena henkilönä on tietysti kotitalousopetuksella suuri merkitys.

Eri paikkakunnilla nauhoitettuna mahdollisimman moni vasta-alkaja oppii esiintymään julkisesti.

Liittämällä radion välityksellä saadut opit koulussa tai käytännöllisessä elämässä opittuihin ne ovat arvokkaita lisiä tietovarastossamme.

Erittäin paha virhe on 2. inf. instruktiivin käyttäminen relatiivilauseen tai akt. 1. partiipissa olevaa attribuutin vastikkeena:

On ilmenyt huolestumista *koskien* tämän kuivuuskauten seurauksia [joka koskee tämän kuivuuskauten seurauksia,

tai paremmin: huolestumista kuivuuskauden seurauksista].

Valtiopäiville annettiin hallituksen esitys *koskien* yleistä asevelvollisuutta [yleistä asevelvollisuutta koskeva hallituksen esitys].

Vain kausaalista sivulausetta korvaavan apposition asemassa tällainen rakenne on mahdollinen:

Koskien kiireellistä asiaa hallituksen esitys käsiteltiin nopeasti.

Agenttirakenteessa liitetään agenttipartisiippiin kuuluva suffiksi varsin usein väärin pääsanana olevaan substantiiviin:

Olkaamme kiitollisia esi-isillemme heidän suorittamasta työstään [suorittamastaan työstä].

Yllä esittämät ajatukseni [yllä esittämäni ajatukset].

Myös sanajärjestys agenttirakenteissa pyrkii kompastelemaan:

Emme ole huomanneet käyttää meille jokaiselle luonnon suomaa hymyä [luonnon meille jokaiselle suomaa].

Mielestäni pitävät hyvin paikkansa kerran erään pastorin lausumat sanat [erään pastorin kerran lausumat sanat].

Vertailua osoittavat *kuin*-konjunktiolla alkavat tai vertailun partitiiviva käyttävät lauseet usein luonteeltaan elliptisinä aiheuttavat kommelluksia.

Jo biologiset lait ovat määränneet naisen heikommaksi kuin mies [miehen].

Hänen käskettiin suorittaa työnsä kuin miehen [mies].

Mehän saamme sähkövoimamme etupäässä suurista koskistamme, kuten Kymijoen kosket [kuten Kymijoen koskista tai: sellaisista kuin Kymijoen kosket].

Seuraavana asunnon vaiheena oli kota, joka oli samanlainen kuin lappalaiset vielä meidän päivinämme käyttävät [kuin se, jota lappalaiset vielä käyttävät tai: kuin lappalaisten vielä meidän päivinämme käyttämä].

Melko alkeellinen murteellisuus on seuraavanlainen rakenne:

Venäjän yhteydessä Suomi sai aluksi paremman aseman, *mitä* sillä ennen oli ollut [*kuin se, mikä* sillä ennen oli ollut].

Ei se niin kuiva osasto ollutkaan, *mitä* olin luullut [*kuin* olin luullut].

Vertailun partitiivi sopimattomasti käytettynä voi aiheuttaa epäselvyyttä:

Yleensä pidetään reaalkoetta vaikeampana matematiikkaa.

Ainakaan lauserakenteesta ei päästä varmuuteen siitä, kumpi koe on vaikeampi.

Kompastuksia aiheuttaa myös se, että tätä rakennetta voidaan käyttää vain nominatiivin sisältävän *kuin*-lauseen asemesta. Väärin siis esim.:

Hänellä on ollut aikalaisiaan avarampi näkemys [avarampi näkemys kuin hänen aikalaisillaan tai: Hän on ollut aikalaisiaan avarakatseisempi].

Hänen on muita vaikeampi tulla toimeen [vaikeampi kuin muiden].

Myös *paitsi*-sanalla tai muilla tavoilla muodostetuissa, rajoittamista tai lisäämistä ilmaisevissa lausetyypeissä sattuu erehdyksiä. Eräillä kirjoittajilla näyttää olevan sellainen luulo, että *paitsi*-sanaa voidaan käyttää vain prepositiona, ja näin syntyy esim. seuraavanlaisia rakenteita:

Paitsi maan pintaa kasveja on myös vedessä [paitsi maan pinnalla].

Paitsi vapaata vientiä puutaloja sisältyy myös sotakorvaussuorituksiin [paitsi vapaaseen vientiin — — —].

Paitsi-sana on liitettävä sellaiseen sanamuotoon, että sanonta soveltuu lauseen yleisrakenteeseen:

Paitsi suurta aineellisen avun tarvetta ovat tämänlaatuiset vauriot tehneet entistäkin vaikeammiksi monet muut yhteiskunnalliset ongelmat [paitsi että ovat aiheuttaneet suurta aineellisen avun tarvetta].

Jäkälät ja varpukasvit ovat Lapissa eläinten melkein yksinomaisena ravintona petoja lukuunottamatta. [Lapin eläimet, petoja lukuunottamatta, käyt-

tävät jäkälää ja varpukasveja melkein yksinomaisena ravintonaan].

Taiteissa ei keskiajan koulu antanut oppilailleen ohjausta. Poikkeuksen tässä suhteessa teki kuitenkin musiikki. [Taiteissa, musiikkia lukuunottamatta, ei keskiajan koulu antanut oppilailleen ohjausta].

Kopulaatiivisista kieltolauseista, joissa on sanaliitto *ei — eikä*, unohtuu tämän alkupuoli usein:

Ilot eivätkä surut saa ihmiseen vaikuttaa [eivät ilot eivätkä surut].

Tarpeellisia sanoja on unohtunut myös seuraavissa tapauksissa, joissa kieltolauseiden yhdistys on adversatiivinen:

Kunnioituksemme ei rajoitu vanhempiimme, vaan kaikkiin vanhoihin ihmisiin [vaan ulottuu t. kohdistuu kaikkiin vanhempiin ihmisiin].

Kaikki linnut eivät pyydystä saalistaan päivällä, vaan myös yöllä [vaan osa myös yöllä].

Samoin:

Kaikki yksilöt eivät ole syntyneet luomaan jotakin erikoista. Heille ei ole annettu runsaita henkisiä lahjoja. [Toisille t. useille ei ole annettu —].

Konjunktioliittoa *sekä — että* käytetään joskus epäloogillisesti:

Heidän kykynsä ovat jakautuneet sekä matematiikan että reaalikokeen kesken [matematiikan ja reaalikokeen].

Näin yhdistyy sekä hyöty että huvi [hyöty ja huvi].

Usein jätetään valitettavasti yleisessäkin kielenkäytössä tekemättä erotus *tai* ja *vai* -konjunktion välillä. Seuraava sanonta on taaskin opettajan sellaisenaan hyväksymä:

Hän ei katsonut, oliko antaja publikaani tai lainoppinut, syntinen tai hurskas.

Relatiivilauseissa esiintyy usein taitamattoman lauserakenteen, varsinkin sanajärjestyksen, johdosta pronominin viitetaussuhteen häiriintymistä:

Vähän myöhemmin Eerik vuorostaan joutui Juhana herttuan vangiksi, joka oli päässyt vapaaksi.

Oman lukunsa ansaitsee Pohjois-Suomen kurja kohtalo, jonka paljaat savupiiput osoittavat sodan hävitystä.

Usein relatiivilauseissa myös esiintyy virheellistä rinnastamista:

Kaikki tämä on tärkeää, *mutta johon* monella ei ole tilaisuutta [mutta monella ei ole siihen tilaisuutta].

Relatiivilauseita sisältävissä virkkeissä esiintyy usein myös puhekielen epätasällisyyttä:

Se pieni hyöty, joka ihmiskunnalla on minusta, sen voi isänmaani saada.

Joillakuilla kirjoittajilla pyrkii asiatylin lauserakenteessa yleensäkin liiaksi valtaan puhekielen tai emotionaalisen kaunokirjallisen esityksen tyyli, jolle on ominaista esim. subjektin kahdenkertainen esiintyminen, ensin erillisellä substantiivilla ilmaistuna ja sitten siihen viittaavalla pronominilla:

Terveys, miten suuri lahja se ihmiselle onkaan. Ihminen, joka koko elämänsä ajan saa olla terveenä, kuinka miellyttäväksi hänen elämänsä muodostuukaan.

Eräät muut lauserakennetta koskevat seikat, kuten väärän rinnastamisen aiheuttaman virheellisen lausejaon ja pronominien käytössä esiintyvät virheellisyydet sivuutan tässä, koska olen aikaisemmin koululaisaineista saadun aineiston pohjalla käsitellyt niitä Ainekirjoituksen oppaassa.

Ratkaiseva menestyksellisen aineiden kirjoittamisen edellytys on tietysti myös se, että kirjoittajan sanavarastossa on sattuvia ilmauksia käsiteltäville asioille, esim. yksityistapausten yläpuolella oleville yleiskäsitteille. Heikommilta kirjoittajilta näyttää puuttuvan kyky ilmaista tällaisia yleiskäsitteitä, ja siksi heidän sanontansa usein on lapsellisen avutonta:

Tämän ikävän epäkohdan poistamiseksi on tehtävä niin kiireellistä työtä kuin mahdollista [ryhdyttävä mahdollisimman kiireellisiin toimenpiteisiin].

Viimeaikaisen kuivuuskauden seurauksia näkee myös ihmisten käyttäytymisessä. Kaikkialla on kehotuksia, jotka käskyvät säästämään sähköä. [Kirjoittaja ehkä tarkoittaa, että seuraukset kuvastuvat myös toimenpiteistä, joihin on ryhdytty yleisön ohjaamiseksi. Kaikkialla näkee jne.].

Tällaiset kirjoittajat, joiden sanavarasto on niukka, sekoittavat myös helposti lähimerkityksisiä tai samalta soinnantavista sanontatapoja:

He eivät kuitenkaan *ennen pitkää* kyenneet pitämään puoliaan [*ajan pitkään*].

Kansamme on *kautta aikojen* joutunut kokemaan monta kovaa [*aikojen kuluessa*].

Se sai tämän ajan ihmiset *kaivelemaan* aseisiinsa koristeita [*kaivertamaan*].

Näin juurtuu asia yleiseen *tietouteen* [*tietoisuuteen*].

Jokaisella on mahdollisuus saada *ajattelmiaan* yleisön osastoon [*ajatuksiaan*].

Puusta valmistetaan myös spriitä, jota viedään maasta *vähissä erin* [*vähäisiä erinä*].

(Reaaliaineista saamia tietoja ylioppilas usein tarvitsee). Eräät herrat eivät muistaneet, kuinka USA tuli itsenäiseksi, ja niinpä he *luottamuksellisesti* tulivat sitä minulta kysymään.

Suosittuihin muotisanoihin turvaudutaan kritiikittömästi.

Koko pinnanmuodostuksemme on täysin jääkauden *sanelemaa*.

Melkein kaikki julkiset virastot ja laitokset, varsinkin puutteellisen ajan *sanelemat*, saavat osakseen huomiota yleisön osastossa.

Juuri siivottomuuden *ansioista* leviävät kulkutaudit.

Moni elämä on ajautunut karille alkoholien *ansioista*.

Epäsuotuisat luonnonolosuhteet ovat huomattavassa *mittakaavassa* vaikeuttaneet maamme elpymistä ja huonontaneet *elintilaamme* [huomattavassa *määrässä* — — alentaneet *elintasoamme*].

Varsinkin nuorison *kohdalla* vaikuttavat houkuttelevasti kaupungin huvitukset [varsinkin nuorisoon].

En ollut *tietoinen* koneen rakenteesta [en ollut *selvillä*].

Tämä on turvallisuuden kannalta *huomioitava* seikka [*huomattava*].

Siitä, että kirjoittajalta puuttuu riittävää kykyä käyttämänsä sanonnan todellisen merkityksen tajuamiseen, jopa yleensä kykyä kohdistaa sanontaansa huomiota, johtuvat tietenkin sellaiset sanonnan virheet kuin tautologia ja tautofonia. Jälkimmäisestä lopuksi muutamia esimerkkejä:

Eräs tällainen *epäkohta* on *epäkohteliaisuus*.

Nämä uurteet ovat jään *kulkusuunnan suuntaisia*.

Kristian II pani toimeen Tukholman *verilöylyn*, mutta se herätti vain pahaa *verta*.

Suomi on siinä onnellisessa asemassa, että se *omaa* puutavaraa yli *oman* tarpeen ja voi viedä sitä maihin, joissa ei ole *omaa metsäomaisuutta*.

KAARLO NIEMINEN